

Megmaradni cselvetések idején

(monodrÁma)

Szín:

A színpadon van asztal, szék. Asztalon jegyzetek, könyvek. Kancsó víz. Pohár. Az asztal mellett láda vagy kosár tele korabeli ruhákkal. Innen öltözik, esetleg felmutat előadás közben más ruhadarabokat vagy kellékeket. A teret úgy kell elképzelni, mint egy előadótermet, ahol a közönség a hallgatóság, a színész az előadó. Háttérben projektor, melyen képeket, korabeli városképeket, ruhákat, arcképeket lehet látni a mondott szövegnek megfelelően. A színész laza tanárként jelenik meg: ing, nyakkendő nélkül, farmer. Amint elkezdí rendhagyó történelem-előadását Bethlen Miklósról, fokozatosan átöltözik korabeli ruhába, teljesen beleéli magát a szerepbe. Persze, van átjárás, hiszen a modern technika eszközeivel szemlélteti a kort és a történetét. Amikor a közönség kezd beszállingózni, ő már ott áll a katedrán, rendezgeti a papírjait, olvasgat a könyveiből. Amikor minden elcsendesedik, elkezdí az előadást.

SZÍNÉSZ:

(Még ég a fény a nézőtéren.)

(Elkezdí fokozatosan kialudni a fény a nézőtéren. A színész elkezdí magára ölni Bethlen Miklós ruháját, miközben a következő sorokat mondja.)

Én, Bethlen Miklós, születtem Erdélyben Kis-Bún nevezetű faluban, az Úr 1642. esztendejében szeptember hava 1. napjának virradatán.

Édesapám, Bethlen János erdélyi főkancellár, Fehér vármegyei főispán, Udvarhely széki főkapitány, ki önként vállalta Bánffy Zsigmonddal az erdélyi református eklézsia és kollégiumok főkurátorságát, segített mindent és mindenkit, s ők teremtették meg a semmiből, az árva szegénységből az Enyedi kollégiumot.

Nagyapám, Bethlen Farkas, kit 58 éves korában méreggel veszejtenek el, erdélyi főgenerális, főárendátor, Küküllő vármegyei főispán, Szamosújvári főkapitány, aki csatákban és harcokban szerzett jó nevet, s 18 vágott sebet magának.

Fontos, az ember tudja, honnan jött és hová megy. Szeretném, ha gyermekeim is tudnák, hogyan szállt reánk méltóság és Isten kegyelme nemzedékről nemzedékre a mi családjunkban.

Édesanyám, Váradi Borbála, anyai nagyanyám, Turi Borbála, atyai nagyanyám, Kemény Anna, akinek édesanyja, Lázár Anna édestestvér volt Bethlen Gábor és Bethlen István édesanyjával. – Értve vagyok-é? – Na! Innen tartotta Bethlen Gábor, a nagy fejedelem jó atyafiának édesapámat.

Én magam apámnak elsőszülött fia voltam, s még számtalan fiú- és leánytestvérem született, de csak én öregedtem meg, és két ecsém.

Azt mondták rólam szép férfi vagyok! –S hazudtak-é? – De én sokkal fontosabbnak tartom, hogy jó és szép lovas voltam. Erőm is sokkal nagyobb volt, mint természetem láttatni engedte, főleg a karjaimban. De úszni és táncolni soha nem tudtam megtanulni.

Rabságaim, első feleségem, gyermekeim betegsége vagy halála elszomorított ugyan, de amúgy soha ebédemet és vacsorámat szomorún el nem költöttem. Isten kegyelméből mindig vígan ettem kenyereimet.

Részség, kártya, tánc és hason multságokban, inkább melankolikusnak láttak, de ha a tisztességes eszmecserét, vadászatot, vacsorát, a szerelmet nézzük, akkor ott már szangvinikusnak mondanám magam.

Legfőbb bizonyág szenvedélyes szerelmi életemre tizenhét gyermekem. A szerelem nálam nem buja és féktelen, de buzgó és mindennapi, étvágyam, korom előrehaladtával sem fogyatkozott. Tiszteltem és szerettem a feleségeimet. Harag, féltékenység nem merült fel, pedig főleg második feleségemet igen sokan körüludvarolták.

Soha szám mást nem mondott, mint amit a szívem jónak ítelt és gondolt.

Sokan sok kárt okoztak nekem, legtöbbször a megígért és megérdemelt akasztófa helyett sokkal enyhébb büntetést kapott.

Az engem igaztalanul üldöző Apafi, Teleki, Bethlen Gergely és Székely László utódainak én inkább jóakarója voltam, bár sokan az ellenkezőjét állították. De Isten látja lelkemet, hazugság az én ajkamon nemigen virágzék.

Anyám azt mesélte, hogy csecsszopóként igencsak sírók valék.

Felnőttként bármilyen szomorúság is ért, vesztesség, vagy egyéb csapás, csak nem eredtek el a könnyeim. Sokszor pénzen is megvettem volna a sírást, könnyeket, ha lehetséges lett volna.

Gyerekként a játékban fáradhatatlan voltam, főleg a sakk kötötte le a figyelmemet, de kedvemre voltak a vitézi játékok, madarászás, kézzel halászás, a lovaglás, fegyverrel bánás és vadászás.

Később nagyon vonzott az építészet, tanultam is róla, s keresztény országokban jártamban-keltemben sok szép épületet láttam. Magyar emberként és elsőszülött fiúként nekem mindig csak a pusztaság jutott, így kénytelen voltam magam is építtetni. Sok gonddal-bajjal és bosszúsággal. Nagy kárára volt a pénztárcámnak az építkezés, mert Erdélyben a szép épület: vagy a szemünk láttára ment tönkre, vagy veszekedtek rajta a gyermekeink, vagy mind a kettő egyszerre. Vanitatum vanitas.

Tisztességgel kereskedtem is. Borral, gabonával, sóval. A só hajtotta a legtöbb hasznot. Mondták is sokszor elleneim „kalmárvéred van”, hiszen anyám kereskedők gyermeke volt. Inkább kereskedek, mint hazámat és uramat csaljam meg.

Hittel és hűen szolgáltam hazámat, nemzetemet és vallásomat. A Bibliát minden esztendőben elolvastam. Rabságaim alatt ez a szent könyv adott erőt!

Tizenhat esztendősen férfit vártam, a test kívánja, ami jár. Sokat könyörögtem Istenhez, hogy segítsen, és ő meg is tette. Soha nem volt senkim, a két feleségemen kívül.

A mértékletes életet tartom jónak mindenekfelett. Szerettem enni. Éhen sokkal hamarabb özszeveszttem volna másokkal, mint részegen.

Isten nekem Erdély földjén igen híres szőlőket és jó bort adott, így a legkedvesebb italom a bor lett. Sokáig magyar módra ittam én is, ezt láttam atyámtól, a paptól, a tanítótól, Keresztúri Páltól. Én mondom kegyelmeteknek, részeges ember lettem vón, ha anyám meg nem zaboláz.

Isten figyelmeztetett 1660-ban egy halálos betegséggel, Várad elvesztésével. Akkor fogad-

tam meg, hogy a részegséget és a paráznaságot igyekszem mindig elkerülni, és a hajamat addig le nem vágatom, amíg Isten Váradot vissza nem adja.

Nagyon jó boraim voltak, vendégeimnek is mindig a legjobbiból adtam, s így szóltam hozzájuk:

-Kegyelmetek tudják, hogy én nem iszom, mást sem erőltetek, de jó szívvvel adom, mindenki igyon, amennyit akar.

Annyi pohárköszöntőt mondtak reám és egymásra, hogy nagy mulatság kerekedett.

Apafi fejedelem sokat ivott, de engem soha nem erőltetett. Ezt mondta: ne igyék kegyelmed, mi nem kívánjuk ezt, hiszen tudjuk, hogy kegyelmed nem ihatik.

Amikor nagy ritkán megrészegedtem, az maga volt a csoda. Addig ittam, ameddig éreztem a bor ízét. Hamarabb elhagyott a lábam, mint az eszem, és részegen is azon haragudtam, hogy miért is részegedtem én meg. Kegyelmetek is isznak?

Az emberek nekem a „kis bölcs” nevet adták, pedig akkor is, és most is nagyon messze álltam attól.

MÁSODIK RÉSZ

Nehéz időkből a gyermekkor egyik napról a másikra ér véget. Most, itt bécsi fogságomban, ebben a házban, amelynek minden szegletét ismerem – átéltem; sok éve tartó magányomban összeszorul a szívem, ha visszagondolok a múlt időmre. Többet vagyok ott, a képzelet tengerén, mint itt. Rovom a lépéseket, járom az utat, amely engem abból a zibongó világból, ebbe a szorongó csöndbe elvezetett. Gyulafehérvár, Várad és Kolozsvár. A múlt ködéből fölsejlik egy szálfatermetű vitéz, II. Rákóczi György, a fejedelem. Kinek hűbérese a havasalföldi és moldvai vajda is.

Ma reggel Apáczai Csere Jánosnál jártam. Horatius Ódairól beszélt. Értettem is, nem is, amit mondott, de a szavai nyomán a zimankós telet kiűzte a szobából Itália verőfénye. Nyílt az ajtó, s ott áll Aletta van der Maet, második apámként szeretett mesterem felesége.

E holland nő ajkán pergett a magyar szó.

-Apja ura, most azonnal hívatja az úrfit.

Otthon az udvarban, apám – sötétpej lován, sisakban, fegyverben.

– A lengyel követek felkínálták a nagyságos II. Rákóczi György fejedelemnek a lengyel trónt!

Amíg távol leszek, te, mint elsőszülött fiú, vigyázol anyádra és a családra. Isten áldjon!

– Isten ójja édesapám!

Repdeső lelkem majd szétvetette serdülő testem. Ismét magyar lesz a lengyel király! Mint Nagy Lajos vagy Báthori idején. Ismét úgy lesz, ahogy régen volt!

Apám és a kicsi hetyke sereg után, az út felett, a szél lassacskán elvitte a felvert port.

A következő évben már menekülnünk kellett. A török és a tatár elárasztotta az országot. Lipót, akit egyre ritkábban hívtunk magyar királynak, megtagadott minden segítséget.

A vitézlő fejedelem, aki csatákban szinte mindig győzött, először a sereget veszítette el, majd a háborút.

Apám, aki a lengyel főváros, Krakkó parancsnoka volt, hazahozta ugyan a saját bandériumát, de mit sem ér egy bandérium az elsöprő túlerővel szemben.

A törökök Barcsai Ákost ültették a fejedelmi székbe.

Rákóczi előbb lemondott, majd túrt, végül mégis felkelt. Nem bírta a vérével, múltjával. Minden hibája ellenére hatalmas volt az emberek felett. Ő volt a múlt, a nagyság és a szabadság. Ő volt a Felség. Rákóczi György felkelt! Egy elvérzett és letarolt országban. Kicsiny elszánt és kemény sereg gyűlt össze körötte. Igaz férfiak.

Barcsai elmenekült Gyulafehérvárról. Rákóczi az első csatában, minden várakozás ellenére, megverte és levágta az egri pasát, majd üzent a vármegyéknek, készüljenek, nyergeljenek, de a többség szorongott. Én magam is, vajon mi lesz ennek a vége? És nem nyergeltünk. Ő a következő csatában ismét győzött, és levágta az esztergomi pasát.

Szejdi Ahmed, a budai pasa, 60 ágyújával, hatvanezer emberével megérkezett Hajdúszoboszló elé. Kecskeméti Balázs 300 hajdúval védte, amíg tudta, a lőréses templom körül kiépített állásokat. A rabszolgából budai pasává emelkedett Szejdi Ahmed az egyenlőtlen harc végén minden férfi fejét levágatta és lenyúzatta. Az asszonyokra és gyermekre rabszolgasors várt. Kihirdette, minden lenyúzott fejbőrért egy tallér jár. És fizetett!

Halván a híreket, a mézszárlást, a prédálást és a nyúzást, egyszerre értettem meg Apáczaikat és az általa idézett Horatiust. Odi profanum vulgus et arceo. Megvetem és távol tartom a beavatatlan

csőcseléket, de van-e erőm távol tartani?

A fejedelem Szászfenesnél csapott össze a több mint négyszeres túlerővel. 150 testőreből 20 maradt életben. Alóla öt lovat lőttek ki, ő maga 17 törököt vágott le. Sebesülten mentették ki és vitték Nagyváradra. Pár napra rá meghalt. Amíg a váradi helyőrség a Fejedelem testét Gyulafehérvárra kísérte, a török elfoglalta Váradot.

Annyit tépelődtem, annyiszor átgondoltam, hogy amikor hívott, nem kellett volna inkább nyergelni, mintsem maradni? Engem ebben a hajlott korban, ebben a távoli városban, ebben a véget érni nem akaró fogságban, már nem fog senki sehová sem hívni.

De ott künn, a Kegyelmetek világában, a nagy szabadságban, van még férfi, ki ha hívnák, ott lenne?

Letarolt országban üszkös romok között álltunk. Apám valahonnan előkerített 750 aranyat.

– Eredj fiam erről az üszkös csataterőről, tanulj, láss világot!

Párizs, London, Heidelberg, Hollandia. Láttam a francia és az angol királyt! Én, aki még nem láttam magyar királyt.

Amikor elé vezettek, letérdeltem, ő levonta kesztyűjét és csókra nyújtotta kezét. II. Károly. Az angol király. Intett, felálltam. Kérdezett Magyarországról, Erdélyről. Tódultak volna a szavak a számról, keblemről felszakadni akartak a sóhajok, de Ő, a második mondat után, elmosolyodott és biccentett. Én meghajoltam, ő továbblépett.

Heidelbergben a választófejedelemmel sokat vadásztam. Ottani szokás szerint engem mint vendéget átfektettek a vadkanon, és hosszú vadász késsel párszor rácsaptak a hátsó felemre. Azt mondták, ez azt jelenti, ők befogadtak. Én tanultam és figyeltem. Megfigyeltem, ők a közeli franciáktól és a távolabbi töröktől tartanak, akik sűrűn vannak szövetségben.

Sokat mesélhetnék még Kegyelmeteknek arról, hogy hol és merre jártam. 1664-ben Franciaországban voltam. A ruhám már kopott, pénzem kevés. Könyvből fél tucat a poggyászbán. Hazafelé igyekeztem.

Párizs olyan s akkora, hogy egy esztendő is kevés, hogy kiismerje az ember.

Nagypénteken láttam a francia királyt. Kézrátétellel gyógyította a golyvásokat. Hosszú sor kígyózott a király felé. Az ágrólszakadtak, a betegek. A király mindegyiket megérintette, és így szólt:

- A király megérintett, Isten meggyógyít.

Magyarországon ismét megindult a háború a keresztények és a törökök között. Most Lipót császár viselt hadat.

Én még Párizsban voltam.

Turenne marechal beszélt rólam a királynak. Egy levelet adtak a kezembe és száz aranyat a zsebembe. A levelet mielőbb Apafi fejedelem kezébe kell letégyem. Mint éhes koldus a garastól, rettentem meg a francia aranyaktól. Az út sürgős volt. Azt mondták, a levél fontos.

Apám úgy fogadott mint régen látott, elsőszülött fiát, aki felnőtt, és most beteljesíti mindazt, amit várt tőle. A fejedelemnek átadtam a levelet, fegyvert öltöttem és indultam a háborúba.

Még Erdélyben ért a szentgotthárdi török vereség híre.

November 13. érkeztem Csáktornyára, Zrínyi Miklóshoz.

- Magyarok, tinéktek szólok. A török Váradot, Jenőt tőlünk elvette, sok ezer magyart rabságba vitt, sokat a kardnak élivel emésztett meg; Erdélyt, koronánknak egy legszebbik boglárát, felprédálta, fejedelmét eltiporta, gázolja nemzetünket, országunkat, mint az erdei kan a szépen plántált szőlőt! Mi, kik eleink dicső magyar vérnek maradékai vagyunk, az mi atyánkfiaiért, atyáinkért, anyáinkért, feleségünkért, gyermekünkért, hazánkért meg kell indulnunk, halálra is, ha kívánatlik, mennünk, legalább bosszút, ezen a dühödten eben, legalább bosszút állunk! Fegyver, fegyver, fegyver kívánatlik, és kemény férfias elszántság!

- Sokunknak, még az esztergomi érseknek is az a meggyőződésünk, hogy hazaárulás lenne beletörödni a vasvári békébe, mert a király, koronázó esküjének megszegésével, magyar tanácsosai tudta nélkül kötötte!

Én ezt az embert öt napig ismerhettem. Öt fenéges nap, egy olyan lélek társaságában, amelyhez fogható nem volt köztünk, magyarok között, Bethlen Gábor óta.

Harmadnapra, hogy megérkeztem, az udvarból futár érkezett.

- Mi Lipót, e néven a Szent Római Birodalom első császára, Magyarország, Cseh- és Horvátország királya, elrendeljük, hogy Te, Zrínyi Miklós, Horvátországunk bánja november 25. jelenj meg színünk előtt Bécsben, ahol részt veszel a tanácskozáson, amit Magyar Királyságunk ügye-

iről és a Magas Portával 20 évre kiterjedő, általunk kötött békéről folytatunk.

Zrínyi hallgatott majd e szavakkal szólt:

- Semmit sem vétettem. Ha veszek, akkor hazámért, nemzetemért veszek. Isten tudja, hogy a törökkel való gyalázatos békességet én nem óhajtottam, és ezzel nem voltam egyedül.

Elkészültünk a bécsi útra, de az indulás előtti napon, november 18. hódolván a bán s jómagam nemes szenvedélyének, a vadászatnak, abban a szép őszi időben, nekiindultunk az erdőnek.

Ő puskával bement az erdőbe, és egyedül vadászott, mint szokott. Lőtt egy hatalmas vaddisznót, közben a gyalogosok is lőttek egyet, és ezzel vége is volt a vadászatnak.

Éppen ültünk volna fel a hintóra, amikor odajött egy Póka nevezetű ember, és azt mondta hová, hogy ő megsebesített egy vadkant, de elvesztette a nyomát. Zrínyi ránk szólt, amikor látta, hogy mi is menni akarunk vele, hogy maradjunk csak, gyorsan megnézi, igaz-e, amit Póka állít, és indulhatunk is, mindjárt jön vissza. Csak egy lovas és egy szolgál ment vele.

Tébláboltunk, vártunk. Lódobogás, gondoltuk ő jön, de ha ő az, hová a sietség, miért vágtaban? A szolgálja érkezett, lóhalálban.

- Gyorsan a hintót! Oda az úr!

Mire odaértünk, már halott volt. Bement Póka után az erdőbe, míg a lovas a lovakat kötötte a szolgálival, és ők már csak a jajsztót hallották. Póka egy horgas fán gubbasztott, ő hason a földön, a vadkan a hátán. Rálőttek, elszaladt. A bán, Zrínyi Miklós elvérzett.

A száraz avar ropogott a talpunk alatt. A szolgálak zokogtak. Nekidőltem egy tölgynek. Aztán sűrű, nyomasztó csend ült ránk. Vagy csak én nem hallottam semmit? Eleredtek a könnyeim.

A hintóval vittük haza. Egészen hazáig a kezemben tartottam a fejét. Éreztem, ahogy lassan kihűl a teste.

Az este én is ittam.

Harmadnapra érkezett meg az öccse, Zrínyi Péter. Elmondtam, amit láttam, majd ültünk szótlanul.

A csend kötelez.

Én Velencébe indultam, Ő futárokat indított, egyet Wesselényihez, egyet Frangepán grófhhoz, egyet a hírrel az udvarba.

A tengerparton, Zeng vára előtt a kikötőben, eloldották a szárazföldhöz láncoló hajókötelet. A

vitórlák csattognak a hideg őszi szélben. Alattunk tarajzó hullámok. Sehol egy szilárd pont. Lélekben még mindig Csáktornya mellett vagyok az erdőben. Nem hiszem el, amit saját szememmel láttam. Itt van előttem Póka arca. Hallom a bánt: - Megnézem, igaz-e, amit mond.

Most ezen az imbolygó hajón, egyértelművé válik számomra: az én magyar világomban Ő volt az egyetlen szilárd pont.

„A szép szabadságra,
magyarság javára vitézlő jó urunk
az, kinek örvendünk,
most annak éneklünk
vitézlő öltözetben,
sisakban, fegyverben,
lovakon, nyergekben,
sátor alatt, mezőkben.
Jóllehet sok kár van,
de azért vígság van
magyarok öröme.
Dobunkat perdítvén,
trombitát zendítvén
Jézust, Jézust kiáltunk!
Gyakran könyörögjünk,
vitéz módon éljünk,
országvesztőket rontunk.
Az, kinek örvendünk,
most annak éneklünk,
vitézlő öltözetben.
Sisakban, fegyverben,
lovakon, nyergekben,
sátor alatt, mezőkben.
Jóllehet sok kár van,
de azért vígság van,
magyarok öröme.
Jóllehet sok kár van,
de azért vígság van,
magyarok öröme.
Dobunkat perdítvén,
trombitát zendítvén,
Jézust, Jézust kiáltunk!
Gyakran könyörögjünk,
vitéz módon éljünk,
országvesztőket rontunk.
Szép magyar hazánkért,
magyar koronánkért
ideje vagdalkozzunk.
Szép magyar hazánkért,
magyar koronánkért
ideje vagdalkozzunk.”

Ezekben a napokban, ebben az évben valami történt velünk, magyarokkal. A fényes szentgotthárdi diadal után a szégyenletes vasvári béke, amelynek megkötését sokáig titkolta az udvar, mindenki bizalmát megrendítette Lipót császár és király iránt.

Mi, magyarok, azt vártuk, hogy végre megindul a felszabadító háború, hogy királyunk megszabadít bennünket a zsarnoktól. Miképpen az a régi szólás ígérte, amelyet az én koromban még ismertünk, s így szólt: - Ha eljő a király, buknak a zsarnokok.

Szívből undorodtunk a töröktől, túrhetetlen kényuralomnak tartottuk azt az egész rendszert, amely a szultán birodalmát irányította, és szeretett hazánkat, Magyarországot, melynek Erdély mindig is része volt, szétszakította, elnyomta és tönkretette. Még akik szövetséget kényszerültek kötni a törökkel, azok is utálták a szövetségüket, és lezüllesnek tartották azt a helyzetet, amelybe szégyenszemre kerültek. Mindig is nyugatról, a többi keresztyén néptől vártuk a segítséget, a szövetséget és a szabadulást.

Most itt-ott felütötte a fejét egy-egy új hang.

Azt kezdték hangoztatni: Jobb, ha mind egyszerre, önszántunkból kerülünk a török alá, mint ha részenként buknánk el. A szultán majd megvéd bennünket! Többé nem leszünk két tűz közé szorítva!

A bán halála egyszerre összekötött mindannyiunkat. Ez a semmiből előpattant szövetség pár hónap alatt behálózta hazánkat, a dalmát partoktól a csíki fenyvesekig. Mindenki úgy érezte, hogy a legsikeresebb magyar hadvezérnek, az ország legkiemelkedőbb főúranak, Zrínyi Miklósnak a halála csak az udvar érdekét szolgálhatja.

A gyanú megszületett és háborgó tengerré dagadt.

Lobkovicz herceg, a császár kancellára, még mindig a vasvári békét magyarázta:

- Most nem indíthatunk háborút, mert a franciák hátba fognak támadni bennünket.

- Nem igaz! A franciák Szentgotthárdnál mellettünk harcoltak! - mondott ellent Nádasdy Ferenc.

- Kegyelmetek nem tudja, hogy a francia király, csak látszatra küldött segítséget. Cligny maresal parancsba kapta, hogy mindent tegyen meg, hogy a francia seregetest elkerülje az összeütközést! Pusztán a maresal és Condé hercegének

heves vére és állandó kakaskodása sodorta őket a csatába. A csata másnapján a francia követ, tajtékozva dühtől, hordta le a saját sátrában a maresalt.

- Ezt honnan tudhatja fenséged?
- Azt ne akarja tudni kegyelmed.

Zrínyi Péter (aki bátyját követte a horvát báni székben, és akit a dagadó gyanú tengerén hanykódó hajónk kormányához kényszerített a közelvadás) Wesselényi nádor többszöri unszolására követet küldött a nagyvezírhez.

- Van-e 80 000 fegyverforgató magyar köztetek?
- Igen, léssen, hatalmas fővezér.

- Nem igaz. Én pontosan ismerem Magyarország helyzetét. De ha volna is, és azok egy csatában elvesznének, felállíthatok-e újabb nyolcvanezres sereget? Menjete vissza, mondjátok meg azoknak, akik titeket hozzám küldtek: Jól ismerem én a német királyt, sok csatában megküzdöttünk vele, ezért amíg én élek, nem ajánlom a hatalmas padisahnak, hogy a békét felmondja velem. Titeket is jól ismerlek, mert soha nem nyugodhattok, mindenkor válogattok az uratokban, és azon vagytok, hogy értetek háborúzzanak. Ha a két hatalom fölöttetek egymásnak ront, ti vesztek el a háborúban, ha békét kötnek, a fejete fölött fogják azt megkötni. Én nektek azt tanácsolom, maradjatok veszteg és legyetek hűek jelenlegi uratokhoz. Most a hatalmas padisahnak nagyobb gondjai vannak, most nem foglalkozhat veletek. Kérjétek Istentől, hogy hozza el azt az időt, amikor a szultán, lelketeket vigasztalván, gondjaitokat a kezébe veheti.

A szultán tolmácsa Lipótnak dolgozott. A törvénysezék összeült.

Az ítélet után, Szécsényi György, az esztergomi érsek, bejelentés nélkül rontott be a császárhoz.

- Mért kell Felségednek ártatlan vért ontani? Nem fél Istentől?

- Apámuram, ne szóljon kegyelmed többet, mert nincs haszna.

- Száradtak volna le az én kezeim, midőn a Magyar Szent Koronát Felséged fejére tették.

Az érsek köszönés nélkül viharzott ki a trónteremből. Lobkovicz herceg, a szent római birodalom kancellárja, a kezében lévő botot utána vágta. A dühös főpap felkapta a földről, és úgy dobta

vissza, hogy a bot ott táncolt, pergett, rezgett a császár és király lába előtt.

Másnap a tömlöcben közölték a három úrral: „Pálcát törtek felettetek. Készüljete, holnap a fejeteket veszik.”

Anna Catharina, én gyönyörűségem! Midőn ezeket olvasod, a sírástól magadat megtartoztasd! Holnap tíz órakor nekem s a te bátyádnak fejünk vétetik. Ma egymást megölelvén egymástól elbúcsúztunk, tőled is e világon örök búcsút veszem. Kelt Bécsülyhelyen az úr 1671. évében, halálom előtti napon, április 29-én.

Azóta eltelt egy emberöltő, és sok élet múlt el. Azóta voltam láncra vert rab, Erdély kancellárja, most ismét fogoly vagyok. Azóta I. Lipót, a császár és király kiúzta a törököt az országból.

Azóta a keresztény hadak ismét mélyen a Balkánon csatáztak, mint valaha Hunyadi János. Míg XIV. Lajosnak, Franciaország királyának seregei át nem lépték a Rajnát.

Azóta beteljesült, amit oly sokan, oly régóta vártunk. A nyugat megsegített! Magyarország felszabadult!

De az öröm egének felhőtlen ragyogását beárnyékolja az a töménytelen öröm, amely reánk szakadt. Hiszen a felszabadított országot idegenek között osztották szét.

Hiszen mi, miképpen Zrínyi Miklós mondotta volt: kik eleink dicső magyar vérenek maradékai vagyunk, nincstelenek, szolgák lettünk, őseink nagy tetteinek színterén, saját hazánkban.

De nem panaszkodom, hiszen amióta II. Rákóczi Ferenc, aki a végén hasonló sikerrel hívta seregébe a vármegyéket, mint emlékeznek, a nagyapja, elhagyta az országot, én fogadhatok leveleket!

A minap is érkezett egy. Azt írta a fiam, Mihály, a birtok megvan! A terhek súlyosak. A jövedelem csekély. Nem tudja, marad-e mag a jövő évi vetéshez? Azt írja, pár éve még összekapart annyi pénzt a pénzesláda aljából, hogy úgy-ahogy kipótolja a hiányt. Azt írja, tavaly a láda már szálkásra lett kaparva, de nem baj, az idén tűzre kerül, melegsünk, így léssen haszon belőle. Azt írja: - Édesapám, kegyelmed semmit se aggódjon, halad a világ, ma már a nincs-re is van megoldás, hejssen úton-útfélen kellett magát az uzsorás!

„Boldogok vagytok, ti szegények, mert tiétek az Isten országa.

Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jól fogtok lakni. Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok.

Boldogok vagytok, ha gyűlölnék benneteket az emberek, kizárnak körükből és megrágalmaznak, s neveteket, mint valami szégyenletes dolgot, elvetik az Emberfia miatt.

Örüljétek azokban a napokban, ha majd ez bekövetkezik, és ujjongjatok, mert nagy jutalomban részesültök a mennyben! Atyáik is így bántak a prófétákkal.

De jaj nektek, gazdagok, mert már megkaptátok vigaszotokat.

Jaj nektek, akik most jóllaktok, mert éhezni fogtok! Jaj nektek, akik most nevettek, mert sírni és jajgatni fogtok!

Jaj nektek, ha az emberek hízelegnek nektek!

Hisz atyáik is így tettek a hamis prófétákkal.

Nektek, akik hallgattok, ezt mondom: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót gyűlölőitekkel. Azokra, akik átkoznak benneteket, mondjátok áldást, és imádkozzatok rágalmazóitokért.

Ha arcul üt valaki, tartsd neki oda a másik arcodat is. Annak, aki elveszi köntösöd, add oda a ruhádat is.

Mindenkinek, aki kér tőled, adj, és aki elviszi, ami a tied, attól ne kérd vissza.

Úgy bánjatok az emberekkel, ahogy akarjátok, hogy veletek is bánjanak.

Mert ha csak azokat szeretik, akik benneteket is szeretnek, milyen hálát várhattok érte? Hisz a bűnösök is szeretik azokat, akik őket szeretik.

Mert ha azokkal teszteket jót, akik veletek is jót tesznek, milyen hálára számíhattok? Hisz így a bűnösök is tesznek jót.

Ha csak a visszafizetés reményében adtok kölcsönt, milyen hálát várhattok érte? A bűnösök is kölcsönöznek a bűnösöknek, hogy ugyanazt visszakapják.

Szeressétek inkább ellenségeiteket: tegyetek jót, adjatok kölcsön, és semmi viszonzást ne várjatok. Így nagy jutalomban részesültök, a Magasságosnak lesztek a fiai, hisz ő is jó a hálátlanokhoz és a gonoszokhoz.

Legyetek hát irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas.

Téged, Isten dicsérünk, téged Úrnak ismérünk.

Téged, örök Atyaisten mind egész föld áld és tisztel.

Szent vagy, szent vagy, erősséges szent Isten vagy !

Nagyságoddal telve ég, föld, dicsőséged mindent bétölt.

Krisztus, Isten Egyszülöttje Király vagy te mindörökre.

Halál mérgét megtiportad mennyországot megnyitottad. Isten jobbán ülsz most széket Atyádeval egy fölséged. Onnan leszel eljövendő mindeneket ítélendő.

Szabadítsd meg, Uram, néped, áldd meg a te örökséged!

Te kormányozd, te vigasztald mindörökké felmagasztald!

Mindennap dicsérünk téged, szent nevedet áldja néped.

Büntől e nap őrizz minket és bocsásd meg vétkeinket!

Irgalmazz, Uram, irgalmazz; híveidhez légy irgalmas!

Kegyesszemed legyen rajtunk tebenned van bizodalmunk.

Te vagy Uram, én reményem, ne hagyj soha szégyent érnem!

Vén Zoltán: Nürnbergi mesterdalnokok